

במבט ראשון

תקון של חצות

בספר 32 פרקים, קצרים, שמטלטלים אותך מילדות רחוקה מאושרת, ספוגה אהבה, אל עולם אכזרי, שקשה למצוא מלים שתוכלנה לתארו. אין חדש בספר בהשוואה לאלה שקדמו לו בנושא זה. סיפור ריאליסטי מובהק המעביר את המסר על סבלות היהודים בגיטו לודז והמשך הייסורים של אדם במחנות ריכוז והשמדה.

אתה קורה, חש באמת ואינך רוצה להאמין כי אכן כך היו פני הדברים. אתה יודע כי היו, וכבר קראת על כך בהרבה ספרים ואף-על-פי-כן מעורר המסופר תמיהה. ולאחר מכן מלוא הערצה לילדה, לנערה ולאישה שהצליחה לשמור בזכרונה את פרטי האירועים והשכיחה למוסרם לקורא ברעננות. הספר כולו ריאלי והרבה סמליות בו, הספר כולו זכרונות אישיים של פרט והכללה מרובה בו. הספר — סיפור חייה של ילדה והוא מכיל סיפור חייהם של מליונים.

בספר כה רבה תמימות של ילדה ובגרות זועקת מכל שורה. הסיוס הטוב אינו מפצה על הכאב המלווה אותך בעת הקריאה — ולמרות זאת צריך לקראו, כי הוא מחשל את הקורא הצעיר וממלא תפקיד בעיצוב אישיותו. השואה לא תפסיק להעסיקנו ואם כך נגזר טוב שנעסוק בה באמצעות הסיפורת ו"תיקון של חצות" אחד מהם.

בספר הרבה דברים שאפשר היה לוותר עליהם. המחברת לא ידעה לברור את התבן מן הקש, אך הקטעים המביאים לפני הקורא את החוויות האישיות הקשורות בשואה ובזוועותיה מהימנים ובאלה יתרונו של הספר.

1. "תקון של חצות". כתבה: לאה שפירא (נורוצלבסקי), הוצאת "מורשת", בית עדות, ע"ש מרדכי אנילביץ, ספרית הפועלים, תשמ"ב, 1981, 159 עמ'.

2. מחברת מזמורת

במחברת 99 שירים שליטו העורכים. מהם שירים המושרים היום ושירים "ששרנו אתמול בילדותנו". זהו תוכנו של האסופה, ואין צורך להוסיף, כי ההיקף רחב, ויש בה, במחברת, ממיטב השירים של טובי משוררינו לילדים, לפי טעם של המלקטים — וטעם טוב, מעודן, הוסף על כך את אירויה־ציוריה של רות צרפתי, ותמצא ספר עשיר בתוכנו, מרהיב עין בצורתו וודאי יגרום נחת־רוח לכל מי שידפדף בו. אך לא הנאה רוחנית־אסתטית בלבד בספר.

הוא פותח פתח רחב לארמון השירה המקורית לילד. ההורים ודאי ייעזרו בספר לחזור על השיר הידוע, להעמיד את הטקסט על דיוקו, לקרוא את המלים ולהסביר את הטעון הסבר. ואולי ישמש הספר גם מדריך לקרי־טריונים של השיר הטוב לילד ובעיקר, בעזרתו יוסיפו הקוראים המבוגרים והצעירים לקרוא בשירים וללמדם.

המחברת שלפנינו היא נכס תרבותי חינוכי בביתנו. (אגב ב"סדר השירים" נתון מספר העמוד, ב"מפתח השורות הראשונות של השיר" ריש" נתון מספר העמוד, אך בגוף ה"מחברת" אין העמודים ממוספרים, אם כך לשם מה ניתנו המספרים פעמיים?)

3. מיני כלבת הגישוש

סיפור בלשי, משולבות בו הרפתקאות שבמרכזו כלבת־פלא. איש המשטרה, מדברי, אדונה של הכלבה, נעזר בה בגילוי פשעים, נוכלים, גנבים, גונבי־רכב, העולם התחתון מתגמד לעומת פקחותה, תושייתה, זריזותה, כוחה הפיסי של הכלבה מיני. כמו בספר בלשי העלילה שוטפת מהירה, השינויים במצבים מתחוללים בקצב מסחרר. לדוגמה: "בבהלה נוראה הבין מדברי, זינקה באויר, כהרף עין זינקה, כברק פילח את האויר פגיון, במהירות הבזק זרק מבט... ולהרף עין הבחין בגבר... וכל זה ב־4 פסקות צמודות (עמ' 28).

בספר גודש של אירועים והכל מסתדר בכי טוב כפי שהאנשים הטובים קיוו. ההצלחה תמיד מגיעה בזמן המתאים וברגע האחרון. האם המסופר מעורר אימון? לא.

2. רכזו: גיל אלדמע ואסתר לנואל, עיצוב: רות צרפתי, ציורים: יהודה צרפתי, "מסדה", 124 עמ'.

3. משה חייכמן, מיני כלבת הגישוש, "הדר", 1981, 69 עמ'.

לפיכך כמו לספרי בלשים והרפתקנות אחרים גם לספר זה ערך מוגבל ; והוא מעורר תיאבון לדעת מה קרה, והמספר יודע הכל אכן מגלה לקורא את כל הסודות. אך ערכו של הספר הוא בקריאה הרגעית ולא יותר מזה. המבוגר-המחנך שמכיר את הקורא הצעיר ויודע שהוא מחוסן מפני בדיונות יכול להמליץ בפניו על קריאת הספר. העיצוב של הספר גרוע. עמודים דחוסים ואין בהם "אוויר", שוליים צרים, אין מרווח בין פסקה לפסקה. האיורים (מי בעליהם ?) מרככים קצת את המחנק אבל זה לא מספיק.

4. שמת הקסמים

אגדה ובה דמויות בני-תמותה, מלך, נסיכה, רופאים ואשה זקנה ו"דמות" על-טבעית — שמלה. הסיפור פשוט : נסיכה חלתה במחלה חשוכת מרפא ושמת קסמים, שהביאה אשה זקנה, הבריאתה. אך שמלה זאת היה בה ניגוד משווע בין חיצוניותה לבין יכולתה הסגולית. השמלה בחיצוניותה — גופיה מלוכלכת, אך כוחה הפנימי, מתברר בסוף הסיפור, הוא מעבר למשוער. סיפור-האגדה שלפנינו — אם תרצה — הוא ביטוי לפתגמים נפוצים שונים ומוסר השכל מורחב. הרוצה ימצא בסיפור פיתוח לפתגם "אל תסתכל בקנקן". הרוצה בכך ימצא, כי לא בפאר ובהדר טמון האושר. ועוד יוכל המחפש פירושים למצוא ביטוי לתפיסה שהמפתח להבנת בעיות אינו דווקא בידי מלומדים ורופאים ומומחים צעירים אלא גם האשה הזקנה, בפשטותה, מסוגלת להביא מזור אף כי לכאורה הכלי פשוט ונראה מלוכלך. קצת רכילות בסיפור בפיחם של שגרירים איך חייבת נסיכה להופיע בציבור, אבל הנסיכה באישיותה עומדת איתנה על שלה ואינה נכנעת לנורמות מקובלות. אך למה לנו החיטוט בטקסט ובסיפור, האגדה מובנת לילד כפשוטה. הוא ימצא בקלות מה כוחה של גופייה מלוכלכת שהיא שמת הקסמים, ויבין גם מדוע לא הסכימה הזקנה לכבסה לפני שהמלכה לבשה אותה. בסיום יתברר כי טמון בה, בגופיה, הרבה ממה שאפשר היה לשער. השפה, שבה משלבת תמר ברגמן גם אונומטופיה וגם עגה, שוטפת, פשוטה, מובנת ומעוררת. הציורים של ג'ודי דונר, בסגנון קריקטוריסטי מעוררים עניין.

4. סיפר : חמי גוטמן, כתבה : תמר ברגמן, ציירה : ג'ודי דונר, "כתר", 1981.